

a ukazuje stav vědění, ze kterého neopragmatismus vychází. Stěžejními jmény, která autoři v rámci tohoto směru uvádí, je neopragmatista Richard Rorty a Hilary Putnam. Rozdíly jsou posléze diskutovány, včetně sociální teorie Richarda Bernsteina a Hanse Joase. Rortyho publikace *Filosofie a zrcadlo přírody* zachycuje a kritizuje historický vývoj myšlenkových procesů, filozofického myšlení, kritiku teorie Gottfrieda Wilhelma Leibnize a karteziánského dualismu. Kapitola zpětně reflektuje první kapitolu v návaznosti na Kuhnovo paradigma, vývoj vědecké teorie a obšírněji diskutuje pragmatistickou vizi Rortyho. Diskuse Rortyho s Putnamem vyjasňuje jejich vzájemný vztah. Ten je popsán, co se týče teorií, spíše nesouměřitelně, resp. se v části kapitoly prezentují jednotlivě si odporující názorové proudy obou filozofů. Třetí autor této části Richard Bernstein je prezentován v opozici k oběma předešlým autorům. Orientuje se na sociální teorii a lidské jednání (s. 148).

V recenzovaném svazku se nachází zajímavý patnáctistránkový rozhovor s Hansem Joasem, který vedl Carl-Göran Heidegren. Doporučuji přečíst si jej ještě před samotným čtením přednášek. Rozhovor obsahuje spoustu fundovaných informací nejen ze života Hanse Joase. V neposlední řadě je v knize zařazen doslov Miloše Havelky, respektive sumář a popis zachycující život, myšlení a teorie německých autorů. Čtenář na základě něj může s mírným odstupem nahlédnout na vývoj a konstelaci myšlení obou autorů knihy.

Významný příspěvek Joase a Knöbla pro sociální teorii obsáhl široké pole vědních oblastí, ze kterých Hendl vybral to nejdůležitější. Překlad čtyř z dvaceti přednášek je vhodným začátkem pro pochopení komplexnosti myšlení a filozofie obou autorů a lze doufat, že časem se české publikum dočká kompletního překladu. Chybějící přednášky a pozadí myšlení Joase a Knöbla doplňuje již zmíněný rozhovor, doslov profesora Havelky nebo například

medailonky německých autorů. Celkově tak publikace nepůsobí roztříštěně a z uvedených informací čtenář získá většinu podstatného.

Vojtěch Malátek
Filozofická fakulta,
Univerzita Palackého v Olomouci

The Care Collective: The Care Manifesto: The Politics of Interdependence

Verso 2020, 114 s.

Jak již napovídá název knihy, jedná se o manifest. Hned první věta navozuje pocit naléhavosti a udává tón celé knize, který se nese v tomto duchu. „Our world is one in which carelessness reigns“ (Našemu světu vládne bezohlednost). Péče (Care) je hlavním motivem knihy, na které se podílela skupina autorek a autorů pojmenovaná The Care Collective. Pod tímto názvem se skrývá pětice akademiků v oborech sociologie, psychologie, kulturních a mediálních studií. Český význam slova care, tedy péče, neposkytuje intuitivní vhled do komplexnosti problematiky. Péče je v této knize vnímána jako pojivo prostupující napříč různými sférami sociálního světa. Názvy kapitol: Caring Politics, Caring Kinship, Caring Communities, Caring States, Caring Economies, Caring for the World neodkazují pouze k jednotlivým úrovním péče, ale k její propojenosti a centrálnosti tohoto motivu v rámci stávajícího společenského uspořádání z makroúrovně globální ekonomiky až po mikroúroveň uspořádání individuálních společenských vztahů, ale především k možnosti společenské změny, která může nastat po ustavení péče jako ústředního motivu pro udržitelný vývoj společnosti.

Knihy je strukturována jako mapa současného světa postiženého pandemií koronaviru, zostřující se tenze mezi antagonistickými skupinami a zvyšujícím se rizikem eskalace násilí a péče je klíč k řešení krize.

Nedostatek péče (carelessness) je příčina i následek. Neoliberální reforma zdravotnictví a sociální péče ve Velké Británii a USA znemožnila přístup k péči a omezila možnosti poskytovat péči pro široké masy obyvatelstva, které jsou nyní v ohrožení života. Důsledkem omezování péče ve Velké Británii a USA je eskalace antagonismů mezi skupinami a nová dimenze politického střetu: „one of the images that has come to define Trump’s America is of US First lady Melania Trump visiting a shelter that housed refugee children separated from their families, wearing a jacket with the words I really don’t care. Do you? Scrawled in big white letters.“ (s. 18)

Jak jsem již zmínil, jednotlivé kapitoly odrážejí význam péče napříč dimenzemi sociální reality, proto nyní představím, jaké dopady má péče podle autorů v těchto doménách. Politika péče (Caring Politics) je autory vnímána jako organizační princip: „To think of care as an organizing principle on each and every scale of social life, we argue that we must elaborate a feminist, queer, anti-racist and eco-socialist perspective, where care and care practices are understood as broadly as possible.“ (s. 22) A dále „We need to break the destructive linking of dependency with pathology and recognize that we are all formed, albeit in diverse and uneven ways, through and by our interdependencies.“ (s. 30) Význam této kapitoly spočívá v rozšíření významu péče z aktivity poskytované jedincům a skupinám, kteří jsou z pohledu ekonomického systému a společenské symboliky nesoběstační. Chtějí změnit význam poskytování péče ze symbolicky a významově patologické na proces, který umožňuje individuální a společenský rozvoj. Jedná se o střet současného stavu společenského a ekonomického uspořádání a vize pro budoucnost, jenž se autoři snaží nastínit. Střet o změnu narativu péče a pomoci, které jsou v současném vnímání poskytovány těm, kteří byli neúspěšní z pohledu kapitalistické morálky. Být příjemcem této pomoci je

ostrakizující. Vnímání péče je součástí samotného systému péče, protože v samotném základu stojí na logice kapitalismu, a tak tento společenský nátlak a význam urychlují vyčlenění nebo opětovné zapojení jedinců (nejen) na pracovní trh a ospravedlňují jeho nedostatky. Pečující svazky (Caring Kinship) představují další pojítko mezi systémovou a individuální úrovní. Autoři načrtávají a rozšiřují význam péče a pečujících svazků mimo nukleární rodiny. „... we put forward a new ethics of promiscuous care that would enable us to multiply the numbers of people we can care for, about and with, thus permitting us to experiment with the ways that we care.“ (s. 33) Příklad takovýchto svazků vidí autoři v příkladech afroamerických matek a praxi tzv. „other-mothers“, kdy se péče o děti sdílela v komunitách a umožňovala tak řešit problémy s prací a finanční jistoty matek. Dalším příkladem jsou gayové a lesby a „zvolené rodiny“ („families of choice“). Gayové a lesby byli v minulých dekádách nuceni k hledání alternativních pečujících svazků, díky kterým mohli zažívat bezpečí a jistoty, které jim byly odepírány v rámci nukleárních rodin, a zároveň pečovat o své blízké i neznámé. Pečující komunity (Caring Communities) jsou zde kladeny do protikladu k systému „organizované samoty“. „We need localized environments in which we can flourish: in which we can support each other and generate networks of belonging.“ (s. 45) Jednak jsou pečující komunity přímým prodloužením pečujících svazků, pro autory však představují také infrastrukturní zázemí komunit pro poskytování péče. Od knihoven, škol, parků po sdílení zdrojů a materiálů. Komunity jsou pojívem, které spojuje jednotlivce se státem. Pečující stát (Caring States) „is one in which notions of belonging are based on a recognition of our mutual interdependencies, rather than on ethno-cultural identity and racialized borders defended in the name of national security.“ (s. 59) Jak je patrné z citace kni-

hy, pečující stát je nástupcem welfare státu druhé poloviny 20. století. Autoři se domnívají, že systém sociálního zabezpečení nemůže fungovat na principech etnické či kulturní identity. Naopak by měl stát podporovat možnosti dobrovolného angažování a prostor pro komunitní rozhodování jakožto komplementární k státní pomoci. Systém sociálního zabezpečení je efektivní do té míry, do jaké je schopen řešit sociální problémy systémově. V současném stavu je tento systém postaven na individuální pomoci, která jednak neřeší systémové příčiny, ale také na rovině sociálních interakcí vytváří pocit závislosti a neumožňuje vznik kolektivního aktéra, jenž by rozvíjel alternativní sféru pomoci. Pečující ekonomie (Caring Economies) je v rozporu s ekonomikou neoliberální. Základní rozpor vidí autoři v tom, že současný ekonomický systém neumožňuje rozšířené vymezení péče a podporuje jednání, které je v rozporu s principy péče. „We need to reimagine the nature and scope of the economic so as to re-embed it in a society where care really is its organizing principle, and ‘universal care’ its underlying model.“ (s. 71) Ekonomie je posledním článkem, jímž se uzavírá kruh argumentace, na jejímž konci je péče pro svět (Caring for the World). Cílem argumentace a manifestu je pro autory svět, v němž jsou respektovány přírodní a klimatické limity, dochází k prohlubování vnitrostátní i mezinárodní solidarity a narovnání globálních ekonomických nerovností. „To bring our world back from the brink of catastrophe, care needs to be prioritized and worked through on all scales, levels and dimensions: from kinship to communities, from states to transnational strategies- currently the arena of global corporations and financial capital.“ (s. 86)

V knize, jako je tato, nelze jasně posoudit množství a relevanci literatury, na niž se autoři odvolávají. I přes charakter knihy, jímž je manifest, se tým The Care Collective odvolává na množství relevantní literatury od sociologických (Bev Skeggs – propojení

třídy a genderu, Nancy Fraser – kritika neoliberalismu, David Harvey – marxistická kritika a teorie kapitalismu) a dalších akademiků a kritiků (Naomi Klein – ekologie a aktivismus, Judith Butler – feminismus a gender, Kath Weston – gender). Péče, pocit sounáležitosti, pocit respektu a další aspekty, na kterých tato kniha stojí, jsou množstvím sociologického, antropologického výzkumu prozkoumány do té míry, že nelze zpochybňovat jejich význam. Obzvláště potom výzkumy zaměřené na třídu, gender a rasismus tvoří základ pro teze manifestu. Péče je motiv, který zvýrazňuje význam rovnosti. Dostupnost péče je předmětem politického a symbolického boje. Je to boj, který je podmnožinou boje o společenský význam rovnosti a formálních i neformálních podmínek, které musí jedinec naplnit, aby byl zahrnut ve sféře univerzální rovnosti a péče. Do komplexnosti těchto procesů spadají procesy, jimiž společenská skupina vytváří kolektivního aktéra, jaké pozice a jednání tento kolektivní aktér zastává a prosazuje a hlavně jak se vztahuje k dalším kolektivním aktérům. Současné kulturní války, politické boje o fungování národních států a mezinárodních institucí odkrývají dlouho popisované problémy těchto uskupení (národních států), které stojí na kolektivně sdílené představě původu a hodnot, o jejichž univerzálnost se vedou spory, odhalují jejich křehkou povahu a mnohost antagonistických kolektivních aktérů uvnitř takto definovaných států. Zmíněné výzkumné oblasti a stále prohlubování vědeckého bádání v této oblasti ukazují, že zásadním faktorem pro plnohodnotný rozvoj jedince a společnosti je sociální prostředí a že ekonomická, gendrová a rasová nerovnost vytváří prostor pro ta jednání, jež daná společnost považuje za patologická. Jiná otázka je, zda celkové vědění v těchto oblastech bádání nám dává možnost takto širokých a dalekosáhlých závěrů. Je nesporné a autory přiznané, že se hlásí k myšlenkám feminismu, antirasismu a demokratického socialismu. Ačkoli je

manifest napsán na podkladě společensko-vědních výzkumů, ideologické rámcování tématu nemusí být stejně samozřejmé a přijatelné pro širokou akademickou sféru. V prostředí české akademické sféry lze tento text vnímat jako provokativní, jelikož významnější zapojování akademiků se omezuje na komentáře k aktuálním tématům a ideologický rámec sociálněvědního výzkumu působí stále nepřijatelně. Mezi kritickými komentátory a autory v českém prostoru je mnoho absolventů sociologie, ale mnohem méně těch, kteří současně působí na univerzitách a píšou kritické studie a knihy, i přes to, že stále více sociologů u nás otevírá témata nerovnosti či jiná, která odhalují krizi současného světa. Proto by tento manifest mohl posloužit jako inspirace k většímu dosahu sociologie jako

vědy, která nejen popisuje, ale je zároveň angažovaná. Sociologie ze své podstaty ovlivňuje společnost, i když se snaží být neutrální. V momentě kdy však popisuje nerovnosti a vzdává se výkladu, je třeba být připraven na to, že se výkladu ujmou jiní aktéři pro své cíle. Snad dobrým příkladem z českého prostředí může být mediálně velmi úspěšný výzkum *Rozdělení svobodou* (D. Prokop, P. Tabery, M. Buchtík, T. Dvořák, M. Pilnáček. *Rozdělení svobodou, česká společnost po 30 letech*. Praha: Radioservis 2019), který sice přinesl povědomí o nerovnostech ve společnosti, ale celkové vyznění výzkumu a jeho prezentace byly převážně popisné než kritické.

Jan Meyer
Fakulta sociálních studií,
Masarykova univerzita, Brno